

Informaatiolukutaito osana tutkintovaatimuksia – Taideteollisen korkeakoulun malli

Eila Rämö

Taideteollisessa korkeakoulussa informaatiolukutaidon opintokokonaisuus on ollut osa v. 2007–2009 tutkintovaatimuksia. Nämä opinnot ovat sisältyneet kandidaatin tutkintoon ja olleet laajuudeltaan 3 opintopistettä. Seuraavissa tutkintovaatimuksissa (2009–2011) informaatiolukutaidon opintojen laajuus pysyy samana, mutta opinnot hajautetaan sekä kandidaatin että maisterin tutkintoon.

Taideteollisessa korkeakoulussa (TaiK) on 6 osastoa, joista 5 tarjoaa opetusta Helsingissä (Elokuvataide ja lavastustaide, Medialaboratorio, Muotoilu, Taidekasvatus ja Visuaalinen kulttuuri) ja yksi Porissa, Porin yliopistokeskuksessa (Porin taide ja media). Muissa osastoissa voi suorittaa kandidaatin, maisterin ja tohtorin tutkinnon, mutta Medialaboratoriossa ja Porin yksikössä maisterin ja tohtorin tutkinnon. Koulutusohjelmia TaiKissa on tällä hetkellä 23.

Tutkinto-opiskelijoita TaiKissa oli v. 2008 1931, joista taiteen kandidaatin tutkintoa suorittavia opiskelijoita oli 624, taiteen maisterin tutkintoa suorittavia 1106 ja taiteen tohtorin tutkintoa suorittavia 201. Ulkomaisia opiskelijoita kaikista opiskelijoista oli 17.3 %.

Informaatiolukutaidon opinnot tutkintovaatimukseen

Tiedonhaun ja –hallinnan (informaatiolukutaidon) opintojen sisällyttämistä tutkintovaatimukseen on TaiKissa suunniteltu pitkään. Joillakin osastoilla nämä opinnot ovat sisältyneetkin tutkintovaatimukseen jo 1980-luvun lopulla, mutta yhtenäistä käytäntöä ei ole ollut. TaiKin opetusneuvosto¹ asetti jo keväällä 2005 työryhmän suunnittelemaan vuosien 2007–2009 tutkintovaatimuksia.

Salla Koski, Dr. Duck – A probe study: User requirement definition of childhood diabetes management concept. Teollinen muotoilu. Maisterin opinnäytetyö 2009.

Työryhmän tehtävänä oli vastata kaikille opiskelijoille annettavien yleisopintojen tutkintovaatimusten sekä opetusohjelmien suunnittelusta koskien kandidaatin tutkintoa. Kyseessä olivat seuraavat yleisopinnot: tieto- ja viestintäteknikan opinnot, kieliopinnot, tutkimusvalmiuksia kehittävät opinnot sekä informaatiolukutaito. In-

formaatiolukutaidon opinnot katsottiin TaiKissa siis kuuluvan kaikille opiskelijoille pakollisiin yleisopintoihin ja niveltävän tutkimusvalmiuksia kehittäviin opintoihin.

Kirjasto teki esityksen informaatiolukutaidon opintojen laajuudesta (1 op), sisällöistä ja toteutuksesta. Opetusneuvosto päätti näiden opintojen laajuudeksi kuitenkin 3 opintopistettä. TaiKissa pyritään siihen, ettei järjestettäisi 3 opintopistettä pienempiä kurssikokonaisuuksia. Kurssikokonaisuudet ja niiden laajuudet sovitettiin seuraavasti:

- Informaatiolukutaidon opinnot 3 op²
- Tiedonhankinnan perusteet, 0,5 op
- Systemaattinen tiedonhankinta, 1,5 op
- Kuvahaun kurssi, 0,5 op
- Verkkotiedonhaun kurssi, 0,5 op

Lisäksi sovittiin, että kirjasto tarjoaa myös maisterin tutkinnon avoimissa yleisopinnoissa syventävää tiedonhaun ja -hallinnan ryhmäopetusta. Kurssitarjonnassa on ollut Systemaattisen tiedonhaun kurssi ja Kuvahaun kurssi. Lisäksi maisterin lopputyön ja tohtorin väitöskirjan tekijälle tarjotaan henkilökohtaista tiedonhaun ohjausta. Muu jatko-opiskelijoille suunnattu kirjaston tarjoama koulutus sovitaan yhdessä TaiKin tutkimusinstituutin kanssa.

Käytännön toteutus

Kaikki kirjaston toteuttamat kurssit koostuvat lähiopetuksesta ja itsenäisesti tehtävistä harjoituksista. Itsenäisen opiskelun tueksi kirjasto tarjoaa verkko-oppimateriaalia.³ Tiedonhankinnan perusteiden kurssi sijoitetaan opintojen alkuun ja Systemaattisen tiedonhankinnan kurssi kandiseминаarin yhteyteen, kun aloitellaan kandidaatin

opinnäytetyön tekoa. Muutkin kurssit integroidaan koulutusohjelmakohtaisesti siten, että ne tukevat ao. aineen opetusta.

Käytännössä moni koulutusohjelma on hahmottanut sijoittaa Kuvahaun kurssin ensimmäisen opiskeluvuoden opintoihin. Tällä kurssilla opitaan myös perusteet tekijänoikeusasioista sekä kuvien käyttöoikeuksista.

Koska kandidaatin tutkintoon oli hyvin vaikeaa lisätä opetustunteja eikä kirjastokaan saanut lisää opettajaresursseja, sovittiin kurssien lähiopetuksen minimimäärästä. 0,5 op kurssien lähiopetus on minimissään 6 tuntia (3x2h tai 2x3h) ja 1,5 op kurssi 12 tuntia (esim. 4x3h tai 6x2h) eli opiskelijan oman työn osuus näillä kursseilla on suuri. Osastot tai koulutusohjelmat päättävät itse kenen opettajan kurssiin kirjaston opetus nivelletään ja miten opetus sijoittuu kolmen opiskeluvuoden sisällä. Kaikki opetus tarjotaan suomen ja tarvittaessa englannin kielellä.

Yhteistyö kirjaston ja osastojen kesken

Käytännön toteutus siis vaihtelee koulutusohjelmakohtaisesti niin opetuksen ajoituksen kuin integroinnin tason suhteen. Käytännössä TaiKissa koulutusohjelmien amanuenssit koordinoivat osastoilla ”lukujärjestyksen” tekoa. Kun tulevan lukuvuoden kurssit on lyöty kevätlukukauden aikana lukkoon ja osastoilla on mietitty alustavasti informaatiolukutaidon opintojen sijoittamista, osasto tilaa kurssit kirjastosta.

Amanuenssin kanssa sovitaan lähinnä Tiedonhaun perusteet -kurssin sijoittamisesta, kandiseминаarin vetäjä tilaa yleensä Systemaattisen tiedonhankinnan kurssin ja muut kurssit tilataan

1 Opetusneuvosto on koulutuksen ja opetuksen asiantuntija- ja päätöksentekuelin. Opetusneuvosto vastaa koko korkeakoulua koskevista opetuksen periaatteista ja osastojen opetuksen koordinoinnista. Sen tehtäväalueena on opiskelijavalintaan liittyvät asiat, koulutuksen kehittäminen ja arviointi. Opetusneuvoston jäseninä ovat professorikunnan ja muun henkilökunnan, mukaan lukien kirjasto sekä opiskelijoiden edustajat. Jäsenet nimittää TaiKin hallitus.

2 Ks. Tarkemmat kurssikuvaukset: <http://www.aralis.fi/taik/kayttajakoulutus.html>.

3 Tiedonhakuopas <http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tiedonhakuopas/> ja Kuvan hakuopas <http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/kuvanhakuopas/>

aineenopettajan tai koulutusohjelman vastaavan toimesta. Ao. opettajan kanssa sovitaan aina lähemmin kurssin räätälöinnistä ryhmän tarpeiden mukaan. Parhaimmat oppimistulokset saadaan silloin, kun aineenopettaja on antanut opiskelijoille tehtävän/ongelman, jota kurssin aikana tarkastellaan eri näkökulmilta tai opiskelijalla on oma aihe, johon hän kurssin aikana voi hakea lähdeaineistoa.

Lähiopetus tapahtuu kirjaston atk-luokassa. Kurssin opettaja kerää osallistujalistat jokaiselta opetuskerralta ja kun kurssi on suoritettu opettaja toimittaa osallistujalistat - joista ilmenee hyväksytyt suoritukset – informaatiolukutaidon opetusta kirjastossa koordinoivalle informaattikolle. Tämä toimittaa listat keskitetysti osastoille merkinnän antamista varten. Kun kyseessä on integroitu opetus, kirjasto ei anna kursseista suoritusmerkintää. Arvosteluasteikko on hyväksyty-hylätty.

Toimintakulttuurin muutos

Näin laajan opetustehtävän toteuttaminen on merkinnyt suurta toimintakulttuurin muutosta. Siirtyminen yhden tai kahden opetuskerran mallista pidempiin kursseihin sitoo aikaisempaan verrattuna moninkertaisesti kirjaston henkilökuntaa opetustyöhön ja vaikuttaa näin tavalla tai toisella jokaisen kirjaston työntekijän toimenkuvaan.

Muutosta helpottamaan ja opetuksen toteuttamista suunnittelemaan perustettiin kirjaston opetustiimi, jonka varsinaisina jäseninä ovat kaikki kirjaston opettajat – 2 informaattikkoa ja 2 amanuenssia. Kokouksissa on sovittu mm. siitä kuka mitäkin kurssia opettaa ja millaista koulutusta tai opetusta tukevaa materiaalia kukin tarvitsee.

Yhdenkin kurssin valmistelu ja itse opetus vievät paljon aikaa, mutta myös tehtävien suunnittelu ja niiden tarkistaminen sekä palautteen antaminen vievät nekin oman aikansa. Opetusta koordinoivan informaattikon työtehtävissä korostuu opintohallinto: työ opetusneuvostossa, opetusohjelman suunnittelu, opetustilausten koordinaatio ja opettajan hankkiminen kurssille, neu-

vottelut osastojen kanssa, keskustelut opiskelijoiden kanssa mahdollisuudesta korvata kurssi aikaisemmilla opinnoilla jne. Viime vuoden opetustilastot antavat kuvan opetustyön volyymistä. Opetus painottuu selkeästi syyslukukauteen.

Opetustilastoja vuodelta 2008

Opettajia	4
Kursseja	46
Opetustunnit	375*
Osallistujamäärä	948

*tähän on laskettu myös yksityisopetukseen käytetyt tunnit sekä esim. ulkomaisille vaihto-opiskelijoille järjestetyt lyhyet kurssit

Palaute

Kursseilta kerätään palautetta lomakkeen avulla ja palautetta saadaan myös suullisesti. Pääasias-

sa palaute on ollut positiivista. Opiskelijat pitävät tärkeänä sitä, että heille yleensäkin tarjotaan tällaista opetusta. Opiskelijoiden mielestä tehtävien tekeminen kurssilla ja itsenäinen harjoittelu auttavat parhaiten oppimista. Integrointia aineopetukseen pidetään hyvin tärkeänä, kuten myös oikeaa ajoitusta. Opetuksen toivotaan olevan interaktiivista.

Palaute vaihtelee myös kurssitasolla. Jos Tiedonhaun perusteet -kurssi käydään aivan opintojen alussa, eivät opiskelijat ole yhtä motivoituneita kuin Systemaattisen tiedonhankinnan kurssilla, mikä käydään opinnäytetyön aloitusvaiheessa.

Osastojen opettajien mielestä opiskelijat tarvitsevat ehdottomasti informaatiolukutaidon opintoja. Kurssi- ja opinnäytetyöt valmistuvat nopeammin ja ovat laadultaan parempia.

Kirjaston antama opetus helpottaa osaltaan aineopettajan työtä. Ainoana huolena on yleensä opetukseen käytettävä aika. Silloin kun informaatiolukutaidon opinnot integroidaan toiseen kurssiin, ovat nämä opetustunnit yleensä pois aineopettajan kurssista.

Tutkintovaatimukset 2009-2011

Vuosien 2009-2011 tutkintovaatimusten suunnittelu aloitettiin jälleen yleisopintojen suunnittelulla. Tällä kertaa opetusneuvosto päätti sijoittaa kaikille yhteisiä yleisopintoja myös maisteriopintoihin. Tämä mahdollisti informaatiolukutaidon opintojen suunnittelun uudelleen ja kursien jakamisen kandi- ja maisteriopintoihin. Syksyllä voimaan tulevissa tutkintovaatimuksissa informaatiolukutaidon opintokokonaisuudet ovat seuraavat:

Pakolliset opinnot 3 op

Kandidaatin tutkinto 2 op

- Tiedonhaun perusteet (0,5 op)
- Syventävä tiedonhaun kurssi I (1 op)
- Kuvahaun kurssi (0,5 op)

Maisterin tutkinto 1 op

- Syventävä tiedonhaun kurssi II (kertaus- ja täydennyskurssi)

Valinnaiset opinnot 1 op

Maisterin tutkinto

- Kuvahaun kurssi 0,5 op
- Henkilökohtainen tiedonhaun ohjaus 0,5 op

Syksyn 2008 tulosneuvotteluissa kirjastolle myönnettiin lisämääräraha opetuksen toteuttamiseen, mikä helpottaa opetuksen järjestämistä syksyllä 2009.

Informaatiolukutaidon opinnot ja Aalto-yliopisto

Taideteollinen korkeakoulu, Helsingin kauppa-korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu muodostavat uuden yliopiston, Aalto-yliopiston 1.1.2010. Yleisopintoja suunniteltaessa Aalto-yliopisto on huomioitu siten, että kaikki TaiKin yleisopinnot ovat avoinna myös muiden Aalto-kumppaneiden opiskelijoille, siltä osin kuin kursseille mahtuu. Tämä koskee myös informaatiolukutaidon opintoja.

Oman haasteensa informaatiolukutaidon opetukselle tuovat Aalto-yliopiston Factoryt, jotka ovat jo aloittaneet toimintansa. Design Factory, Media Factory ja Service Factory ovat Aalto-yliopiston ensimmäisiä yhteisiä hankkeita, ns. uuden osaamisen pajoja. Pajojen taustalla ovat alueet, joissa kolmella korkeakoululla on jo olemassa tieteenvälistä yhteistyötä. Design Factory painottuu tuotekehitykseen, Media Factory media-alaan ja Service Factory korkean lisäarvon palveluihin.

Pajat ovat oppimis-, opetus-, tutkimus- ja yhteistyöympäristöjä, joissa akateemiset tiimit ja projektit sekä yritykset tai julkiset yhteisöt toimivat yhdessä. Pajat tukevat kansainvälisyyttä, avointa innovointia ja uusia opetuksen ja oppimisen tapoja sekä poikkitieteellisyttä. Näitä Factoryita palvelemaan tarvitaan myös poikkitieteellisiä informaatiolukutaidon opintoja.

Tietoa kirjoittajasta:

Eila Rämö, informaattikko,

Taideteollisen korkeakoulun kirjasto

Email: eila.ramo@taik.fi